

SOPRONI KÖNYVESPOLC

Lengyel Tünde

Diana Duchoňová: Palatín Mikuláš Esterházy. Dvorská spoločnosť a aristokratická každodennosť (Esterházy Miklós nádor. Udvari társadalom és az arisztokrata mindennapok)
Bratislava: HÚ SAV – Veda 2017, 560 oldal

Esterházy Miklós politikai pályáját gyakran üstököshöz hasonlítják, hiszen hozzá hasonló karriert a 17. században nem sokan futottak be. Míg a magyar historiográfia több műben is méltatta működését (pl. Szalay László és Salamon Ferenc 1863-1870 között kiadott háromrészes munkában, Csapodi Csaba 1942-ben, vagy Péter Katalin 1985-ben), a szlovák történeti irodalom nem szentelt figyelmet Esterházy Miklósnak. Ez a megállapítás 2013-ig volt érvényes, amikor megjelent Diana Duchoňová 2010-ben megvédett doktori disszertációja, *Palatín Mikuláš Esterházy a jeho dvor. Spoločnosť, normy, rituály každodennosti* (Esterházy Miklós nádor és udvara. Társadalom, normák, a mindennapok rituáléi) címmel. Az ismertetett mű ennek javított és kiegészített változata, amely néhány új fejezettel, valamint gazdag képanyaggal kiegészítve jelent meg a Szlovák Tudományos Akadémia Veda kiadójában. A második kiadást elsősorban az ösztönözte, hogy az első (bár nem magas példányszámú) alig néhány nap alatt elfogyott.

A bemutatott mű rendkívül alapos kutatómunka eredménye. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában 15, a Szlovák Nemzeti Levéltárban 4 fond lett feldolgozva, de ezen kívül további néhány tucat a Győri Egyházmegyei Levéltárban, a bécsi Österreichisches Staatsarchivban, a MNL Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárában, a biccsei, nyitrai, modori, nagyszombati és Pozsony megyei levéltárakban, Pozsony Város Levéltárában és a Szlovák Katonai Levéltárban, valamint több könyvtárban is. A dolgozat végén több száz tétel utal a felhasznált irodalomra.

Esterházy Miklós nádor életét, karrierjét a mű az első fejezetben mutatja be, amelynek már a címe, „Homo novus a Magyar Királyság élén” sokat elárul a politikus felemelkedéséről. Betekintést ad az Esterházy család eredetébe és bemutatja Miklós ambiciózus és határozott törekvését, amely az országos méltóságok közül a legmagasabbik elérésével jutott a tetőpontjára. E bámulatos pályáivben rendkívül fontos szerepet játszott két házassága, amelyek tehetségéhez megteremtették a kellő birtok- és anyagi hátteret. Mindkét esetben gazdag özvegyekkel lépett frigyre: Magócsy Ferencné Dersffy Orsolyával, aki Munkács, Lánzsér, Lakompak, Zólyom és Regéc birtokokat hozta a házasságba; majd Orsolya halála után Thurzó Imréné, Nyáry Krisztinával Biccse és Rihónó került a kezébe. A többi birtokról, kastélyról és palotáról is, amelyet Esterházy más módon szerzett, szintén ebben a részben olvashatunk.

A második, legterjedelmesebb fejezet több mint kétszáz oldalon mutatja be a nádori udvart, mint összetett társadalmi rendszert. Választ ad arra a kérdésre, mi befolyásolta a Mohács utáni Magyarországon az arisztokrata udvarok kialakulását, és milyen körülmények irányították fejlődésüket. Az udvar zárt, szigorú és pontosan megszabott szabályokon alapuló társadalom volt, amelyben a rendet kemény rendeletek szabták meg. Aki megfelelt a szigorú fegyelem követelményeinek, komoly udvari karriert érhetett el. Ennek a lépcsőit mutatja be a fejezet záró része, valamint ismerteti az udvarban tevékenykedő udvaroncok és familiárisok egész skáláját, és aprólékos képet kaphatunk az egyes udvari funkciókról. Esterházy Miklós udvarában több száz személy töltött be különféle tisztséget. Sokan közülük örökölték a funkciót, illetve az állás lehetőségét, vagy továbbadták fiaiknak, így több generációs alkalmazottakkal is találkozhatunk. A könyvben feltárul ennek a bonyolult familiáris-udvaronc rendszernek a háttere, de képet kapunk például a fizetésekről és más jutalmakról is, amelyek a szolgálatért jártak.

A harmadik, ugyancsak terjedelmes fejezet a mindennapi élet különböző problémáit vizsgálja, de legfőképp a családi életre koncentrál. Az első témakör a család utánpótlásának, a gyermekek születésének kérdéseit veti fel. Esterházy Miklós tíz gyermek apja volt, de a legközelebbi családtagok közül néhányan sokkal több gyermekkel lettek megáldva. Ezek születése, a szülők és a környezet hozzáállása az „új vendég” jöveteléhez, illetve a keresztelővel kapcsolatos kérdések vizsgálata után a szerző kitér a nevelés és tanulás, illetve taníttatás tárgyalására, majd a házassági stratégiák felvázolására. Mivelhogy a házasságok elsősorban a kapcsolatokról és birtokokról szóltak, megtervezésükre nagy figyelmet fordítottak. A következő alfejezetek az arisztokrata udvarokban szokásos egészségügyi ellátásról, valamint az elkerülhetetlen halálról és temetések szertartásáról értekeznek. Rendkívül érdekes adalék a nagyszombati Esterházy-kripta feltörésének és kirablásának eddig ismeretlen története, amelyre az 1970-es évek második felében került sor.

A függelékben a szokásos összefoglalón kívül rövid áttekintésben jelennek meg az Esterházy családtagok, valamint egynéhány rokon család tagjának, illetve a korszak befolyásos személyiségeinek legfontosabb adatai, majd a már említett segédapparátus. A könyvet közel 300 illusztráció gazdagítja, amelyek között eddig még nem publikált képeket is talál az olvasó.

Összegezve elmondható, hogy Diana Duchoňová Esterházy Miklós életét és udvarát bemutató könyve rendkívül alapos tudományos munka, amelyet nemcsak a kora újkorral foglalkozó szakemberek, hanem a történelem iránt érdeklődő laikus olvasóközönség figyelmébe is ajánljuk. A tervezett német nyelvű fordítás mellett kétségtelenül egy magyar verzió is nagy érdeklődésre számíthatna.